

باسمه تعالی

عنوان کرسی: بررسی تحولات اخلاق زنانه نگر در پویا نمایی های دیزنی

ارائه دهنده: سرکار خان مریم مدملی (مدرس جامعه الزهرا و جامعه المصطفی العالمية)

ناقد اول: حجت الاسلام سعید ارجمندفر (رئیس دانشگاه مجازی المصطفی)

ناقد دوم: حجت الاسلام دکتر علی پاکپور (استادیار جامعه المصطفی العالمية)

مدیر کرسی: خانم دکتر فاطمه حاجی رحیمی (مدرس جامعه المصطفی العالمية)

مکان: دانشگاه مجازی المصطفی

زمان: سه شنبه (۲۸ فروردین ۱۴۰۳)، ساعت ۱۳

در این کرسی که با تلاوت آیاتی از کلام الله مجید آغاز گردید، در ابتدا مدیر کرسی با ارائه ضوابط و نحوه مدیریت کرسی به تبیین مسئله پرداختند و سپس از خانم مدملی به عنوان ارائه دهنده کرسی درخواست نمودند که مطالب خود را ارائه نمایند. در ادامه، ارائه دهنده سرکار خانم مدملی به بررسی رویکرد مدنظر خویش نسبت به موضوع کرسی پرداختند و موضوع را به شرح زیر بررسی نمودند:

قدمت زیاد و کیفیت بالای پویانمایی های دیزنی، آنها را به پرمخاطب ترین پویانمایی های دنیا تبدیل کرده است. در میان آثار پرفروشی که دیزنی تاکنون عرضه کرده است، طیفی از پویانمایی ها دیده می شود که محوریت آنها با شاهدختهایی است که یا در نقش اول پویانمایی یا در نقش اول مونث آن قرار دارند که به شدت داستان با آنها گره خورده است. بدون احتساب فیلمهایی که بر اساس پویانمایی به تصویر کشیده شده است؛ هجده اثر را با این ویژگی می توان یافت که کمپانی آنها را به عنوان شاهدخت عرضه کرده است. این پویانمایی ها عبارتند از: سفید برفی، سیندرلا، زیبای خفته، پری دریایی کوچولو، دیو و دلبر، علاءالدین، پوکوهانتس، مولان، پری دریایی کوچولو :: بازگشت به دریا، پری دریایی کوچولو: آغاز آریل؛؛ شاهزاده و قورباغه، گیسو کمند، شجاع، رالف خرابکار، یخ زده، موآنا، زوتوپیا و رالف اینترنت را خراب می کند. اگر چه شاهدختها را شرکت دیزنی، ۸ نفر معرفی کرده است اما برخی مانند ونلوی در پویانمایی رالف، ملکه معرفی شده و در رالف ۲ در کنار شاهدخت های دیزنی آمده است. تنها جودی در پویانمایی زوتوپیا شاهدخت نیست اما از آنجایی که بعنوان یکی از

شخصیتهای مهم زنانه دیزنی، توانسته جایزه اسکار را در سال ۲۰۱۶ از آن خود کند به عنوان ادامه روند زنانه‌نگری دیزنی مورد بررسی قرار گرفته است.

اگر چه این آثار، تحولات زیادی را در جنبه‌های هنری و مفهومی پشت سر گذاشته‌اند ولی وجود شخصیت مونث، به عنوان شخصیت اصلی داستان یا شخصیت اصلی مونث و بررسی مسائلی مانند نیازها، آرزوها و اخلاقیات وی، وجه مشترک همه این پویانمایی‌ها است. که به نظر می‌رسد متأثر از جریان غالب فمینیسم در بازه زمانی مورد بررسی باشد، به همین دلیل و از آنجایی که رد پای این تاثیرگذاری بر بسیاری از پدیده‌های هنری مشهود است، بر آن شدیم تا تاثیرات جریان فمینیسم را بر پویانمایی‌های مورد نظر بررسی کنیم. برای انجام این پژوهش از چند روش پژوهش بهره گرفته شده است. نخست نگاه تاریخی و بررسی تحولات زمانی این آثار است. در این آثار بر اساس تغییرات اخلاق زنانه هر اثر نسبت به اثر پیشین خود مورد بررسی قرار می‌گیرند. سپس با استفاده از روش تحلیل محتوا تلاش می‌شود، پیام اخلاقی زنانه نگر آن اثر تبیین گردد. تحولات اخلاق زنانه نگر بر پویانمایی‌های شاهدخت‌های دیزنی موثر بوده است. شاهدخت‌های دیزنی اخلاق مراقبت محور در دهه نود قرن بیستم محور اصلی اخلاق زنانه سینمای دیزنی بود. در دهه اول قرن بیست و یکم این امر کم‌رنگتر شده و در دهه دوم قرن بیست و یکم با تغییراتی جهت مراقبت محور به سمت حمایت زن از زن تبدیل می‌شود. به همین نسبت فعالیت زنان در دهه دوم قرن بیست و یکم افزایش یافته و علاوه بر وظیفه حامی، هدایت‌گر نیز می‌شود. آزادی روند پویانمایی‌ها از مقابله با سنت برای رسیدن به انتخاب (مسیر زندگی) و شکوفایی استعداد تغییر یافته است.

تعدادی کلمات کلیدی هست که ابتدا به اختصار تعریفی از آن ارائه می‌دهم:

شاهدخت، به معنای پرنس (Prince) است که از ریشه لاتین (Princeps) گرفته شده و یک مفهوم کلی برای نامیدن شاه، یا هر یک از اعضای خانواده وی است. معادل واژه شاهدخت در زبان انگلیسی پرنسس (Princess) می‌باشد
دیزنی شرکت والت دیزنی که عموماً تحت نام دیزنی شناخته می‌شود، یک شرکت و رسانه‌ای گروهی آمریکایی چندملیتی است، که به عنوان یکی

از بزرگ‌ترین شرکت‌های رسانه‌ای و سرگرمی جهان شناخته می‌شود. دفتر مرکزی شرکت والت دیزنی و استودیوی اصلی آن ۷د شهر بربنک، کالیفرنیا قرار دارد.

پویانمایی روشی سینمایی است که در آن تصاویر ثابت، طوری دستچین و مدیریت می‌شوند که به صورت پیوسته و پشت سر هم قرار می‌گیرند و زمانی که این تصاویر با سرعت خاصی اجرا شوند، این توهم را به وجود می‌آورند که جسمی در حال حرکت است یا کاراکتری زنده است.

اخلاق زنانه‌نگر، نوعی اخلاق جنسیتی که در صدد حذف یا دست کم اصلاح سرکوب هر گروهی از افراد، به ویژه زنان است. اخلاق فمینیستی تلاشی است برای بازنگری و بازسازی تفکر دوباره درباره جنبه‌های اخلاق سنتی غرب که تجربیات اخلاق

زنان را بی ارزش و کم بها تلقی کرده است از نظر آنها جنسیت نه تنها در اصل انسانیت، و نه در مسائل اخلاقی و رفتارهای اخلاقی تأثیرگذار نیست.

اخلاق مراقبت محور. مهمترین ویژگی هایی که در این نوع از اخلاق زنانه مورد توجه است، توجه به (حفظ) روابط، مسئولیتها، جزئیات و از همه بیشتر جانبداری است. این گونه در نظر اندیشمندان زنانه نگر، مراقبت، با ویژگی های زنانه که مبتنی بر زیست آنهاست تطبیق دارد. از این رو اساسا آنچه برای مردان مهم است با آنچه برای زنان اهمیت دارد کاملا متفاوت و ناهماهنگ است. در رویکرد زنانه مراقبت محور، اخلاق را همان مراقبت دانسته و رشد اخلاقی را پرورش خصائل و خصائص مبتنی بر آن می دانند

نظرات فمینیستی در باب اخلاق تقریبا تاریخی به قدمت، تاریخ خود فمینیسم دارد که مانند سایر موضوعات مورد بحث این گروه، خالی از تشمت، پراکندگی، اختلاف نظر و حتی تناقض گویی نیست، یکی از مدعیات فمینیسم، مردانه بودن علوم و دانش ها از جمله اخلاق و فلسفه اخلاق بود. آنها معیارهای عمل اخلاقی در فلسفه اخلاق سنتی را با این اعتبار که بر اساس ارزشهای مردانه تنظیم شده است، ناکارآمد تلقی کردند. این ایده باعث شد تا آن دسته از مباحث جنسیتی که از دید فلسفه سنتی غرب مغفول مانده و به واسطه تحلیل های فمینیستی در اکثر جوامع غربی پدیدار شده بودند، درکنار سایر حوزه های اخلاق در معرض بررسی و اظهار نظر قرار بگیرند. اولین نمود این نظریات را می توان در آراء متفکرانی مانند ماری ولستون کرافت، جان استوارت میل، هاریت تایلور و دیگرانی مشاهده نمود که با طرح پرسش هایی نظیر اینکه آیا اخلاق جنسیتی است؟ آیا اخلاق و ویژگی های روان شناختی در فرهنگ ریشه دارد یا در امور زیست شناختی؟ «مسئله زن» را به مباحث اخلاقی کشاندند. آنها بر این باور بودند که اخلاقیاتی مانند فروتنی، اطاعت، محبت و عاطفه، ایثار و ... که جامعه به زنان نسبت می دهد؛ سطحی، غیراصیل، غیرواقعی و ساخته فرهنگ و اجتماع تلقی می شوند. این نظریات انتقادی که در ابتدا به منظور رفع فروتری از اخلاق زنانه بود، بعدها به سایر موضوعات اخلاق نیز کشیده شد. در میان تمامی گرایشات زنانه نگر مراقبت به عنوان جزئی از اخلاق زنانه مساله ای است که هم به لحاظ زیستی و هم به لحاظ فرهنگی، بخش عمده ای از ویژگی های زنانه را تشکیل می دهد. اگر چه هر کدام از پویانمایی هایی که ما در صدد بررسی آن هستیم، متأثر از زمان تولید و متناسب با داستان فیلم به شکلهای متفاوتی اخلاق مراقبتی را بازتاب می دهند. اما مفاهیم عشق، شور(اشتیاق)، جانبداری و حمایت در تمامی این آثار به عنوان بخشی از اخلاق مراقبت و ناتوانی یا کم توانی مذکر در بهبود شرایط یا نیاز وی به مونث برای بهبود شرایط در غالب این پویانمایی ها به چشم می خورد. البته از جهت تطبیق بر ایمیشن های دیزنی، فاقد پیشینه است.

اخلاق زنانه نگر به عنوان یکی از گفتمان های فعال جامعه مدرن، تاثیر زیادی بر هنر داشته است. این امر در پویانمایی های دیزنی به صورت چشم گیری به چشم می خورد. از آنجایی که پویانمایی دیزنی با به کارگیری جاذبه های هنری زیاد، مخاطب

کودک و نوجوان خود را به شدت تحت تاثیر قرار می‌دهد، اخلاقی را که در ضمن روایت داستان پویانمایی انتقال می‌دهد گرایشهای مختلفی از اخلاق زنانه‌نگر است که قطعا خالی از ایجاد تاثیرات مثبت یا منفی نیست. در این میان انتقاد به اخلاق سنتی و به تصویر کشیدن شاهدختی که برای آزادی، احساسات و استعدادهای خود تلاش می‌کند و سرانجام تاثیر چشم‌گیری بر محیط خود دارد، اگر چه می‌تواند راهی برای احقاق حقوق اعطا نشده‌ی زنان در برخی جوامع باشد، به همان اندازه نیز می‌تواند باعث توسعه ناهمگونی ارزشی در جامعه‌ای باشد که بافت پیشین زنانه‌نگر را نداشته است و با پویانمایی رالف ۲ (۲۰۱۸) و تغییر دوستی شاهدخت از رالف به شنک، به قلب گرایشات زنانه‌نگری پرت شود که با برهم زدن نظم اخلاقی سنتی در ذهن مخاطب غیر مدرن - و احتمالا غیر غربی - باعث بی‌نظمی‌های اخلاقی در جامعه شود. توجه به روندی که پویانمایی‌های دیزنی از ۱۹۳۷ تاکنون (به طور میانگین هر چهار سال و نیم یک پویانمایی) فرض تحقق تناسب بین این پویانمایی‌ها با نظریات زنانه‌نگر روز جامعه آمریکا را بیشتر تقویت می‌کند. قابل تامل است که ده مورد از این پویانمایی‌ها، مربوط به قرن بیست و یکم است که رسانه به صورت گسترده در اختیار مردم جهان است، ضمن اینکه علاوه بر امکان پخش مکرر این تولیدات، با استفاده از امکانات جانبی مانند سریال، تبلیغ بر روی سایر محصولات، اسباب بازی‌ها و ... تاثیر ماندگارتری ایجاد خواهد شد. چنانکه در سه اثر کلاسیک تنها زن با زمینه‌ای تاریخی مد نظر قرار گرفته بود، دهه نود قرن بیستم نظریات اخلاقی زنانه‌نگر به شکلی واضح در پویانمایی‌ها جلوه داده شد و در قرن بیست و یکم و به خصوص در دهه دوم، اخلاق زنانه‌نگر رادیکال با تعاریف جدید خود از اخلاق، در آثار موفق‌تری چون شجاع و یخ‌زده مسائل مورد نظر اخلاق سنتی مانند ازدواج و اتکا به مردان را عمیقا مورد تردید قرار داده و خوانشی رادیکال را جایگزین آن نموده است.

پس از ارائه تفصیلی خانم مدملی، ناقد اول حجت الاسلام سعید ارجمندفر در مقام طرح برخی اشکالات به بیان مطالب زیر پرداخت:

- ضرورت نگاه نقادانه به رسانه متکی نیست.
- با توجه به تلاشهای خوب در ساختن این پویانمایی، باید بیشتر دقت کرد در انتخاب و در اختیار قراردادن این پویا نمایی‌ها به کودکان.
- واژه زنانه‌نگر نباید بمعادل فمینیسم باشد.
- فمینیسم نه دکترین است و نه نظریه، بلکه جریانی است که در کنار آن جریاناتی رشد می‌کند.
- معادل واژه پرنسس، شاهدخت مناسب نیست.
- از بین این ۱۸ فیلم، ۸ تا پرنسس هستند و لزوما شاهدخت نیستند.
- شاهدخت هخات در اصل ۱۳ تا هست، ولی شما ۸ تا را انتخاب کرده اید، دلیل و ملاک این انتخاب و گزینش چیست؟

- این شرکت های سینمایی غربی کار ابتدایشان پویا نمایی است، برای ارتقای درآمد و مخاطب این شرکت ها مواردی در تولید پوشاک، شهر بازی و ... دارند که در این پژوهش به این موضوع و فعالیت های شرکت دیزنی و ابعاد وسیع آن اشاره نشده است.
- شما فقط به بعد اخلاق فمینیسم پرداختید و فقط به اخلاق مراقبت محور پرداختید که باید انیمیشن های کمتری انتخاب می شد.
- آیا اخلاق زنانه نگر مختص زنان است؟ خوب است یا بد؟
- در بررسی تحولات اخلاق زنانه نگر، این تحولات چه بودند؟ و پویا نمایی در برابر آنها چه عکس العملی داشتند؟
- بنای کار نویسنده تحلیل صوری است و بر مبنای علمی صورت نگرفته است.
- مردها هم بسیاری از فضایل اخلاق را دارند و اخلاق مراقبت محور مختص زنان نیست.
- شما به بعد منفی پرداخته اید و نگفته اید که اشکال از کجاست؟
- به سیر تحولات تاریخی پرداخته اید.

در ادامه جلسه، نوبت به ارائه مطالب و نقد ناقد دوم رسید که حجت الاسلام دکتر علی پاکپور به موارد زیر پرداختند:

- برای عنوان مقاله دقت زیادی نیاز است، این عنوان پیشنهاد شماست یا پیشنهاد شخص دیگری است؟
- روش مورد استفاده شما در مقاله آیا کارآمد است؟ این روش چگونه انتخاب شده و آیا مورد اتقان است؟
- هدف شما از نگارش این پژوهش چیست؟ به دنبال چه چیزی هستید؟
- تاثیراتی که کار فرهنگی بر روی کودکان عموماً گذاشته می شود چیست؟
- مقوله اخلاق زنانه نگر و اخلاق مراقبت با هم تفاوت دارند.
- آیا اخلاق مراقبت نگر شعبه ای از اخلاق زنانه نگر است یا واکنشی در برابر آن؟
- اخلاق محبت بخشی از اخلاق فضیلت است.
- آیا مشکل در مبانی است؟ باید به اخلاق محبت می پرداختید.
- تاثیراتی که زنان به مردان دارند دارای ارزشگذاری خاصی نیست و همه جا هست.

در انتهای جلسه نیز ضمن طرح پرسش های حضار و سایر مطالب طرح شده توسط ناقدین، ارائه دهنده به انتقادات و سؤالات پاسخ داده و با جمع بندی مدیر کرسی، جلسه با ذکر صلوات بر محمد و آل طاهرینش به پایان رسید.